

danych za pomocą Internetu nie wymaga już znajomości tematu ani ogromnego budżetu. Powiększa to liczbę badań złej jakości we wszystkich dziedzinach.

Badacze krytykują sektor prywatny za to, że tania procedura staje się ważniejsza niż trafność i wiarygodność. Przytaczają tu przykład internetowych grup fokusowych, w których brakuje możliwości kontroli nad sytuacją badawczą. Zarzucają zwolnikom tego typu praktyk badawczych brak wiedzy na temat reprezentatywności takich badań, odrzucanie przez wielu użytkowników udziału w badaniach, brak identyfikacji respondentów, nieznanie optymalnego czasu badań internetowych. A mimo to grupy fokusowe i inne formy badań internetowych stale są stosowane, zwłaszcza przez sektor prywatny. Wskazałabym na jeszcze

jedną wadę badań internetowych, mianowicie łatwiej jest oszukać za pomocą medium niż bezpośrednio. Łatwiej też, oceniając jakąś reklamę lub produkt, zasugerować się opinią innych.

Praca poza dużą wartością merytoryczną zawiera wiele odniesień internetowych w postaci informacji na temat linków oraz dotyczących tej tematyki. Polecam tę pracę wszystkim, którzy są zainteresowani metodologią nauk. Praca napisana jest w sposób przystępny i szeroko omawia problematykę badań pod kątem różnych pól badawczych. Czytelnik, który nie miał styczności ze statystyką i wstępem do badań, może mieć trudności ze zrozumieniem części drugiej i trzeciej książki, która zawiera wiele wzorów i tabel.

Danuta Studencka-Derkacz

„Prostytucja jako problem społeczny, moralny i zdrowotny” Mariusz Jędrzejko (red.)

Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk 2006

Prostytucja jako problem społeczny, moralny i zdrowotny jest kolejną pracą zbiorową (po *Patologiach społecznych*) z serii „Człowiek i Zagrożenia” poświęconą różnym problemom społecznym i ich aspektom, wydaną przez Akademię Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku. Książka pod redakcją naukową Mariusza Jędrzejki, kierownika Zakładu Badania Patologii i Dewiacji Społecznej na Wydziale Pedagogicznym w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku, stanowi zbiór pięciu referatów napisanych przez pracowników naukowych, które w sumie zajmują 158 stron. Autorami poszczególnych rozdziałów, oprócz dra Mariusza Jędrzejki, są: filozof i etyk dr Wiesław Bożejewicz, filozof i pedagog dr Dariusz Sarzała oraz dr Bożena Śpila – psycholog, pracownik naukowy Katedry i Kliniki Psychiatrii Akademii Medycznej w Lublinie.

W poszczególnych rozdziałach książki przedstawiono ogłęd zjawiska prostytucji w kilku sferach – społecznej, moralnej oraz zdrowotnej.

Zgodnie ze swoimi zainteresowaniami naukowymi dr Jędrzejko przybliżył problem zjawiska prostytucji w sferze społecznej. W pierwszym rozdziale opisał znaczenie i podał definicje zjawiska prostytucji (definicje A. Podgóreckiego, M. Antoniszyn, L. Lernella, W. Bernsdorfa, J. Auleytera i innych), nakreślił determinanty prostytucji oraz zarys zjawiska, poczynawszy od Chaldejczyków, którzy określani byli nie tylko jako dzielni wojownicy, „lecz również gościnny ród znany z usług prostytucyjnych kobiet”¹. Autor słusznie zauważył, że wśród osób obecnie uprawiających prostytucję znajdują się nie tylko osoby z tzw. nizin społecznych. Aktorki czy przedstawicielki show-biznesu również

możemy odnaleźć pośród kobiet prostytuujących się.

Autor poruszył też w pierwszym rozdziale kwestię niektórych zagrożeń wynikających ze zjawiska prostytucji. Są one istotne w analizie danego problemu. Czytelnik bowiem powinien mieć świadomość, że problem prostytucji jest zjawiskiem, które może prowadzić do wystąpienia innych niebezpieczeństw z nią związanych. Istnieją także – według autora – sytuacje, w których z kolei prostytucja może być wynikiem innych problemów społecznych. Analizując podane w tekście definicje, autor zapoznaje też bardzo czytelnie z mechanizmem prostytucyjnym. Przytacza poglądy polskich seksuologów na temat prostytucji (Z. Izdebski, K. Imieliński, Z. Lew Starowicz). Ciekawy może się również wydać opisany w rozdziale zarys seksualności (poza krajami Europy) w kontekście krajów Dalekiego Wschodu. Dr Jędrzejko przedstawia wieloaspektowość problemu w różnych sferach życia ludzkiego. Trafnie zauważa, że problem prostytucji jest obecny nie tylko we współczesnym świecie.

W drugim rozdziale dr Jędrzejko zaprezentował analizę badań na temat charakteru i skali zjawiska prostytucji, przeprowadzonych na terenie kilku miejscowości województw mazowieckiego i podlaskiego, które potwierdziły szerokie spektrum występowania zjawiska we wszystkich sferach życia. Prostytucja również ściśle łączy się z innymi zjawiskami patologii społecznej. Autor przedstawia skalę zjawiska prostytucji nieletnich, podaje przykładowe wypowiedzi swoich respondentek, co sprawia, że praca staje się dla czytelnika bardziej autentycznym źródłem informacji. Prostytucja „to taki sam zawód, jak inne”; „mam dyplom technika gastronomii i zero szans na pracę, nie będę pracowała przy taśmie za 700 złotych” – to tylko niektóre z wypowiedzi podanych w toku badań. Autor zwraca uwagę, że osoby, które uprawiają prostytu-

cję, nie zdają sobie sprawy z konsekwencji swoich czynów, rzadko zastanawiają się nad następstwami, które mogą pojawić się we wszystkich sferach ich życia – przeważa „argument” czasowości, jak pisze dr Jędrzejko, oraz przekonanie kobiet o możliwości ukrycia procederu. Przedstawia zagrożenia wynikające z uprawiania prostytucji z punktu widzenia osób, które się nią zajmują, oraz powiązania prostytucji z występowaniem odchyłen seksualnych (słuszne zwrócenie uwagi na sadyzm, masochizm oraz ekshibicjonizm).

Zdrowotnymi i psychicznymi aspektami prostytucji zajęła się w trzecim rozdziale dr Bożena Śpila. Autorka zwróciła uwagę na choroby przenoszone drogą płciową, przedstawiła analizę wyników badań Sieczkowskiego z 2003 r., dotyczących sytuacji epidemiologicznej kiły wczesnej i rzeżączki w województwie śląskim w latach 1989–2001 oraz powiązanie z szerzącą się wówczas prostytucją. Istotnym problemem jest także, jak zauważa dr Śpila, nadużywanie środków psychoaktywnych jako „dodatku do seksu” oraz uzależnienia związane z prostytucją. Wśród aspektów związanych ze zdrowiem psychicznym autorka opisuje wpływ środowiska rodzinnego oraz rówieśników, poślikując się wynikami przeprowadzonych wcześniej badań na ten temat, co niewątpliwie bardzo wyraźnie obrazuje nakreśloną sytuację.

Nie bez znaczenia są również społeczne koszty prostytucji, na które autorka zwraca uwagę w swoim rozdziale, a także klienci rynku usług prostytucyjnych, gdzie ich różnicowanie zależy od intensywności kontaktów z „pornosferą” (tutaj też rysuje się charakterystyczny schemat przedstawiający daną sytuację).

Aspekty prawne i moralne zostały poruszone przez etyka i filozofa dra Wiesława Bożejewicza. Autor porównawczo przedstawił status prawny Polski na tle innych krajów europejskich w stosunku do zjawiska

prostyytucji, opisując pokrótce każdą z relacji. Opisy opatrzone zostały fragmentami Kodeksu karnego, do którego autor przede wszystkim się odwołuje. Dr Bożejewicz poruszył również istotny we współczesnym społeczeństwie polskim temat moralności, według niego stojącej pod dużym znakiem zapytania. Człowiek coraz częściej postępuje w sposób moralnie naganny, swoim zachowaniem akceptuje swoje upodmiotowienie. Autor analizuje problem prostytucji jako paradoks tego, co „miłe” i „przyjemne”, z realną oceną zagrożeń towarzyszących opisywanemu zjawisku.

W ostatniej części swojego rozdziału Bożejewicz nakreśla także zarys cywilizacyjnych aspektów prostytucji. Rozwija w niej temat prostytucji poczynając od starożytności, podając przykłady jej rozwoju w różnych miejscach na kuli ziemskiej.

W ostatnim, piątym rozdziale dr Mariusz Jędrzejko wraz z drem Dariuszem Sarżalą podjęli rozważania na temat sposobów i możliwości zapobiegania prostytucji. Już w tytule rozdziału: *Jak (czy w ogóle można) zapobiegać prostytucji?* można zauważyć dylematy autorów. Zastanawiają się oni, czy w polskiej rzeczywistości można w jakiś sposób chronić kobiety przed uprawianiem prostytucji, czy można zapobiegać jej szerzeniu się, czy też całkowicie ją zlikwidować. Rozdział jest pewnego rodzaju syntezą poprzednich rozdziałów. Podejmując rozważania na temat zapobiegania prostytucji, autorzy przywołują jej wieloaspektowy wymiar i dochodzą do wniosku, że nie ma jednego rozwiązania, by móc ograniczyć zjawisko prostytucji, nie wspominając już o jego całkowitej likwidacji. Z racji swojej pedagogicznej profesji podają przykładowe programy profilaktyczne, które można byłoby wykorzystać w sferze edukacyjnej.

Praca stanowi próbę ukazania skrótowego przeglądu obecnego stanu wiedzy na temat zjawiska prostytucji we współczesnym świecie. Książka ta pozwala zdobyć pod-

stawowe informacje na temat tego zjawiska w różnych aspektach. Autorzy korzystali z wielu publikacji krajowych i zagranicznych z zakresu nauk społecznych, medycyny oraz prawa. W publikacji można również odnaleźć fragmenty raportów o zjawiskach patologii społecznej, sporządzonych przez Komendę Główną Policji, oraz Kodeksu karnego.

Książka ma przejrzysty układ. Łatwo więc wrócić do szczególnie interesującego fragmentu. Poszczególne części pracy są ze sobą logicznie powiązane, zawartość każdej z nich odpowiada założeniu przedstawionemu w tytule rozdziału. To pozycja napisana w sposób przystępny. Na pewno nie wyczerpuje tematu ze względu na przyjętą wcześniej konwencję „prac z serii...”, wprowadza w temat prostytucji, jest jedynie zarysem problematyki na tle literatury z tego zakresu.

Jednak autorzy już we wstępie mają tego świadomość, przedstawiają pozycję jako kwintesencję wiedzy na temat prostytucji, i liczą, że lektura ta zachęci do studiowania jakże rozległego ogółu problemów. Żyjemy bowiem obecnie w kulturze, na co zwraca szczególną uwagę dr Jędrzejko, która prześlągnięta jest seksualnością ograniczającą się bardzo często tylko do potrzeby rozładowania napięcia seksualnego. Jesteśmy bombardowani symbolami seksualnymi, pojawia się swoista „kultura obnażania się” – publiczne obnażanie sfer intymnych, Autor podaje przykład programów telewizyjnych typu „Wielki Brat” czy „Rozmowy w toku”.

Wiele przykładów obrazujących omawiane aspekty również może zainteresować czytelników i pomóc w zrozumieniu danej tematyki (domyślne układanie sloganów reklamowych typu: „Masz z nią tylko 160 minut za 30 złotych” czy też celowe eksponowanie ciała kobiety jako „podkładu” dla reklamy samochodów czy kosmetyków). Jak trafnie autor zauważa, ciało stało się obecnie „kartą kredytową” lub też „kartą przetargową”.

Poza wielością i różnorodnością przykładów autorzy poszczególnych rozdziałów obrazowo przedstawiają zachodzące zjawiska za pomocą tabel, wykresów i schematów, co w bardziej przystępny sposób pozwala czytelnikowi zrozumieć dane zagadnienie czy mechanizm zjawiska.

Książkę można z pełnym przekonaniem zarekomendować wszystkim czytelnikom zainteresowanym problematyką prostytucji i jej wpływem na życie społeczne, moralne

i zdrowotne oraz czytelnikom, którzy dopiero zaczynają poznawać tajniki zjawiska, a także osobom, które chciałyby wykorzystać zawarte informacje w programach profilaktycznych w różnego rodzaju placówkach szkolno-wychowawczych.

Oczekujemy na dalsze prace z serii „Człowiek i Zagrożenia”, które być może pozwolą na zaznajomienie się z tematyką problemów społecznych i pogłębią wiedzę na ten temat.

¹ F.S. Dufour, *Historia prostytucji*, t. I–III, Wyd. Raeus, Gdynia 1997.

Wojciech Welskop